

5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця» від 08.09.2016 р., Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643-2016-%D0%BF#Text>

6. Проект Закон України «Про примусове виконання рішень», Електронний ресурс – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72223

Савченко Віктор Олександрович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-
правових дисциплін Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ВОЛІ В ПРАВІ НА ЖИТТЯ В ЦИФРОВУ ЕРУ. ПРИКЛАДИ З ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Сьогодні можна побачити збільшення уваги до цифрової трансформації інституцій цивільного права та процесу. В різних країнах відбувається впровадження цифрового правосуддя, застосування ботів та месенджерів. Основною метою цих процесів є спрощення доступу населення до правосуддя, захисту своїх законних прав та інтересів. Україна також знаходиться на шляху впровадження нових технологій у суспільні відносини, особливо, у відносини людини та держави. Це підтверджується активною діджиталізацією державних послуг, поступовим запровадженням цифрових технологій у процесуальне право. Окрім цього, ми бачимо як Україна намагається спростити доступ до правосуддя. На підтвердження цього є прийняття закону про медіацію.

Проте слід наголосити, що цифрова трансформація впливає і на особисті немайнові права фізичної особи. Цифрова трансформація є організаційними чи суспільними змінами на основі впровадження цифрових технологій в усі аспекти взаємодії з людиною. Трансформаційні зміни виявляються в разі виникнення інноваційних методів роботи в процесі використання технологій, що заміщує просте розширення або

підтримку традиційних підходів [1]. Погоджуючись з В.Ю. Биковим зазначимо, що розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як цифрових та їх широке впровадження істотно впливають на характер виробництва, наукових досліджень, освіти, культуру, побут, соціальні взаємини і структури [2, с. 20]. В контексті цього можна пропустити, що розвиток інформаційних технологій може впливати і на окремі особисті немайнові права та призводити до обмеження свободи волі в праві на життя в цифрову еру.

Без забезпечення права на життя, всі інші матеріальні та процесуальні права втрачають значення. В ст. 3 Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Закріплення цієї норми в основі конституційних прав створює вектор, за яким все законодавство і цивільні-правовідносини декларують захист права на життя. Це закладає основну парадигму якої ми маємо дотримуватись під час захисту прав людини у цивільному судочинстві в цифрову еру.

Свобода волі може проявлятися в праві на життя через обов'язок держави захищати життя людини. Практика ЄСПЛ показує, що обов'язок держави гарантувати право людини на життя повинен вважатися таким, що передбачає вжиття адекватних заходів для забезпечення безпеки осіб та, у випадку тяжкого ушкодження або загибелі, застосування ефективної незалежної судової системи, яка гарантуватиме юридичні засоби, спроможні встановити факти, притягнути до відповідальності винних і забезпечити належне відшкодування [3]. Обов'язок держави захищати життя людини має подвійне значення для свободи волі. З одного боку, без гарантування захисту права на життя, можливість розпоряджатися свободною волею також ставиться під сумнів. З іншого боку, захисний обов'язок держави обмежує свободу волі.

З практики ЄСПЛ можна побачити випадки, коли держава не виконала свої обов'язки з захисту життя людини. У справі «Горовенки та Бугара проти України» встановлено, органи державної влади не вжили достатніх заходів для захисту суспільства від конкретної особи, про суспільну небезпечність якої вони знали, тому були зобов'язані вжити належних заходів [4]. У справі «Гонгадзе проти України» державні органи влади не виконали свій позитивний обов'язок щодо захисту життя конкретної особи від загрози, про існування якої вони були поінформовані [5]. У справі «Кац та інші проти України» встановлено ненадання належної медичної допомоги ВІЛ-інфікованій особі, яка трималася під вартою [6]. У справі «Матушевський і Матушевська проти України» наголошено на ненаданні належного пояснення щодо обставин смерті особи, яка трималася під вартою [7]. У справі «Юрій Ілларіонович Щокін проти України» визнано невиконання обов'язку, що стосується забезпечення безпеки ув'язнених осіб [8].

Як бачимо, обов'язок держави з захисту життя людини має різні прояви. Цей обов'язок визнається домінуючим над свобідною волею та обмежуючим її. З приводу позитивного обов'язку держави ЄСПЛ наголошує, що стаття 2 Конвенції зобов'язує державу не лише утримуватися від умисного та незаконного позбавлення життя, а й вживати належних заходів для того, аби захистити життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією [9, с.309]. Стосовно цього обов'язку, тут питання свободи волі більш актуальне для представників державних органів які виконують обов'язок з захисту життя людини. Їх свобода волі має бути направлена на виконання цих обов'язків. Захищаючи життя людини, вони захищають їх можливість розпоряджатися свобідною волею.

Існує значна кількість справ ЄСПЛ в яких підтверджується значення свободи волі для захисту та реалізації прав людини. Враховуючи сказане слід наголосити, що цифрова трансформація матеріального і

процесуального права має ґрунтуватися на захисті природних прав людини із дотриманням принципу свободи волі. Зазначене підтверджує актуальність та важливість даної теми, через що потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури:

1. Круглов В.В. Цифрова трансформація як спосіб побудови смарт-суспільства [Електронний ресурс] / В.В. Круглов / Житомирська політехніка. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/335.pdf>. – Заголовок з екрана.

2. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України / В.Ю. Биков / Матеріали методологічного семінару НАПН України "Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку". 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка. – К, 2019. – С. 20-26.

3. Справа «Прилуцький проти України» (Заява № 40429/08) від 26 лютого 2015 р.: Рішення Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/19613>. – Заголовок з екрана.

4. Справа «Горовенки та Бугара проти України» (Заяви № № 36146/05 та 42418/05) від 12 січня 2012 р.: Рішення Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт ВР України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_895#Text. – Заголовок з екрана.

5. Справа «Гонгадзе проти України» (Заява № 34056/02) від 8 листопада 2005 р.: Рішення Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт ВР України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_420#Text. – Заголовок з екрана.

6. Справа «Кац та інші проти України» (Заява № 29971/04) від 18 грудня 2008 р.: Рішення Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт ВР України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_485#Text. – Заголовок з екрана.

7. Справа «Матушевський і Матушевська проти України» (Заява № 59461/08) від 23 червня 2011 р.: Рішення Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт ВР України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_901#Text. – Заголовок з екрана.

8. Справа «Юрій Ілларіонович Щокін проти України» (Заява № 4299/03) від 3 жовтня 2013 р.: Рішення Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт ВР України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text. – Заголовок з екрана.

9. Курило Л.В. Позитивні обов'язки держави в контексті права людини на життя (на основі практики ЄСПЛ щодо України) / Л. В. Курило // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2017. – Випуск 2. – С. 308-316.